

ישיבת

ואתה באת!

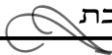
דו שיח מרתק

בין רב לתלמיד

הרב שמעון פרץ

ראש ישיבת הסדר קרית גת

ואהבת

©

ישיבת הסדר קריית גת

עיצוב כריכה: עימדי עיצוב גרפי/0528249928

הארות והערות

peretskg@gmail.com

בס"ד

על החוברת

חוברת זו, הלקוחה מתוך הספר "ואהבת", שחיבר ראש הישיבה הרב שמעון פרץ שליט"א, מביאה בפניכם דו שיח מרתק בין רב לתלמיד העוסק בישיבתו של ר' עקיבא ובתוכנית הלימודית המיוחדת שלה.

לאור המצב בימינו, חוברת זו מקבלת משנה חשיבות, ויש בה קריאה לעורר לימוד משמעותי מסודר ושיטתי בכל הנושאים שקשורים לאהבת ישראל, אחדות, בניית אישיות מאירת פנים מכבדת כל אדם המסורה לעם ישראל ולתורת ישראל. מצורפת הקדמה של ראש הישיבה.

ישיבת הסדר גבוהה

קרית גת

מלחמת אין ברירה

עכשיו יותר מתמיד, לכולם ברור עד כמה אחדות חשובה נצרכת והכרחית, כולם גם יודעים לצטט שאהבת ישראל היא כלל גדול בתורה, אז למה אנחנו לא מצליחים להתאחד ולכבד זה את זה?

התשובה פשוטה: כדי שתהיה אהבה בין כולם ואחדות אמיתית צריך ללמוד את זה לעומק כמו שלומדים כל תחום אחר בתורה ומדובר בתחום ענק, רחב, מרתק, שיש בו עומקים גדולים המתפרשים על פני תחומים רבים – הלכה, אמונה, קבלה, תורת הנפש וכד'.

המשמעות היא, שהאחריות לאחד את העם מוטלת על כתפי בחורי הישיבות שבכל מקום ומקום, כלומר, על כתפי אלו שלומדים את תורת ה' ויכולים ללמוד תחום זה. לעניות דעתי אין קבוצה אחת שיכולה לקחת אחריות על משימה זו, וכל בר דעת מבין, שאחדות לא תתרחש מאליה.

לצורך כך, עולם התורה חייב להגדיר את אהבת ישראל לכלל ולפרט ואת האחדות בתוך הקבוצות השונות בעם ישראל בתור יעד לימודי חשוב ומשמעותי, וכל ישיבה צריכה לשלב בתוך תוכנית הלימודים שלה תוכנית לימודית חינוכית מסודרת המבררת לעומק את כל התחום הגדול הזה.

לאור כל הנ"ל, ישיבת ההסדר קריית גת התחילה בזמן קיץ התשפ"ד תוכנית הנקראת "ואהבת!" (פרטים על התוכנית באתר הישיבה), שמטרתה לגדל תלמידי חכמים ובני תורה שמרבים בעם ישראל אהבת חינוך, פועלים למען אחדות אמיתית ומצטיינים בראיית הטוב בכל קבוצה ובכל אחד ובנתינת כבוד לכל אדם.

מטרתנו בהפצת חוברת זו היא לעורר ישיבות נוספות לאמץ לעצמן תוכנית "ואהבת" משלהן ולעודד לימוד תורה מעמיק ומעשי של כל הנושאים הקשורים לאהבת ישראל, אחדות כבוד והערכה הדדיים.

אם זה לא יקרה, אם לא נצליח ב"מלחמת אין ברירה" זו, במלחמה על האחדות, אם לא נצליח שתלמידי חכמים ירבו שלום ואחדות בעם ישראל, יחד עם שמירה הדוקה על הדרך הייחודית של כל אחד מהם בעבודת ה', אזי לצערי ולצער כולנו, לא יתחולל שינוי.

הנושא הזה של אהבת ישראל ואחדות בוער בתוכי שנים רבות אך כעת, בעקבות מלחמת שמחת תורה ובעקבות הקרע בעם ההולך ומחריף בשנים האחרונות, הוא קיבל דחיפה משמעותית וקיבלנו החלטה לעורר בכוחנו הדל את בני הנוער ללמוד על אחדות ועל אהבת ישראל ועל הדרכים ליישם אותן ולא רק לדבר עליהן.

במהלך השנים חיברתי על נושאים אלו שני ספרים - "ואהבת" ו"כולנו כאחד", הכוללים, לצד העיסוק במהות של אהבת ישראל ובהסברת חשיבותה, גם עשר דרכים כיצד ניתן לעורר בתוכנו אהבה, עין טובה, לימוד זכות, כבוד הדדי ואחדות אמיתית.

לאור המחלוקות הרבות עלולה להתגנב מחשבת
ייאוש מהאחדות אך עומדים לנגד עיני דבריו
המדהימים של מרן הרב קוק (אורות התחיה כה):

"סמוך לעקבא דמשיחא מתרבה סגולת האחדות
באומה... טמונה היא סגולה זו במטמון של קטיגוריא
ומריבות, אבל תוכו רצוף אהבה ואחדות נפלאה".

תפקידנו לחשוף להעצים ולפתח את האחדות
הפנימית הנפלאה הקיימת במיוחד בימינו אך
עטופה כלפי חוץ במריבות והאשמות הדדיות.

שמעון פרץ

הישיבה של ר' עקיבא

הרב אמר שיש לו הרבה מה לשאול על הסיפור של ר' עקיבא ותלמידיו.

נכון. יש לי הרבה מאוד שאלות!

אני לא רואה כאן אפילו שאלה אחת. הסיפור הזה ידוע וברור לחלוטין – עשרים וארבעה אלף תלמידי ר' עקיבא מתו במגפה בגלל שלא נהגו כבוד זה בזה - בסך הכל כמה שורות בגמרא.

טוב, אם כך הרשה לי בבקשה לשאול אותך שאלה.
בשמחה.

אתה לא חושב שמוות הוא עונש חמור מידי בשביל איסור קטן של "לא נהגו כבוד זה בזה"? זה לא שהם שנאו ח"ו, אלא בסך הכול לא נהגו כבוד. וגם אם תאמר שזה לא איסור קטן, עדיין קשה להבין למה אי אפשר עונש פחות חמור.

שאלה טובה. יש עוד אחת?

למה הם מתו דווקא בתקופה היפה והשמחה ביותר בשנה, בשבעת השבועות שבין פסח לעצרת. הרי לפי הרמב"ן על התורה (ויקרא כג, לו) תקופה זו הייתה [לפני מיתתם של תלמידי ר"ע] תקופה שמחה ומיוחדת של הכנה לקבלת התורה והייתה מעין חול המועד ארוך.

עד כדי כך?

כן, עד כדי כך! למה הם מתו דווקא בתקופה הזאת והפכו לנו אותה מתקופה שמחה לתקופה עצובה של אבל?

גם זו שאלה טובה, שהרי אצל הקב"ה הכול מתוכנן ואין ספק שהעיתוי אינו מקרי.

עכשיו מתעוררת גם לי שאלה: למה התורה שלמדו לא הגנה עליהם, הרי בזכות התורה העולם קיים? ובמיוחד כשמדובר בתקופה הסמוכה למתן תורה?

נכון מאוד. שאלה נוספת - למה מתאבלים עליהם כל כך הרבה ימים? למה לא יום אחד? היו עוד אסונות מאוד גדולים בעם ישראל שבהם קהילות גדולות ועצומות נרצחו ובהם תלמידי חכמים למאות ואלפים.

אני לא כל כך מבין את השאלה. זה היה אסון נורא ואיום.

נכון! אבל עדיין מדובר באסון פרטי של דור מסוים. זה לא כמו חורבן בית המקדש שהוא כללי ואפילו עליו מתאבלים רק שלושה שבועות.

יש עוד שאלות? אני ממש לא מבין איך לא חשבתי על כל השאלות האלה קודם!

יש גם יש. כיצד יתכן שכל התלמידים מתו, כל העשרים וארבעה אלף? לא היה אפילו צדיק אחד שראוי לצאת זכאי מעונש כל כך נורא ואיום? הרי בכל צבור יש מדרגות. מאוד מוזר!

ושאלה אחרונה ממש קשה: למה מתו דווקא תלמידי ר"ע ולא תלמידים של רב אחר? מצד אחד

זה נראה כישלון עצום של ר"ע, אך מצד שני אין בשום מקום בדברי חז"ל ביקורת עליו.

אני יכול להוסיף עוד שאלה?

בכבוד.

אם הם לא נהגו כבוד זה בזה והיה מגיע להם עונש מוות על כך, זה סימן שהם חטאו חטא חמור מאוד, ואם כן למה אנחנו כל כך מצטערים על פטירתם של אנשים לא צדיקים כביכול?

יפה מאוד, שאלה טובה, שגם תתורץ בעזרת השם בהמשך דברי.

אתה רוצה ללמוד "שיטה" כיצד לפענח סוגיות מורכבות כגון אלו?

בוודאי. אני רוצה לדעת איך ללמוד!

הסכת ושמע: כאשר אתה ניגש לסוגיה מורכבת כגון זו ויש לך שאלה עליה, אל תנסה לחפש תשובה רק לאותה שאלה. הסיבה לכך פשוטה: תשובה מקומית לשאלה זו בלבד, תהיה, פעמים רבות, לא

נכונה או לפחות לא מדויקת, כיוון שדברי חז"ל הם מאוד עמוקים ויש הרבה מה להתבונן בהם.

לפני שאתה מנסה לענות על השאלה שהציקה לך תנסה לשאול את כל השאלות שעולות לך בראש על העניין, גם אם נראה לך שיש לך תשובה מקומית לכל שאלה. יתכן מאוד שהעלאת כל השאלות ביחד תכוון אותך לתשובה אחת כללית¹.

למה זה ככה?

כיוון שדברי חז"ל הם לאנשים מתבוננים היודעים להעמיק חקר ולא לאנשים שחושבים שהם קוראים עיתון או ספר. עלינו לזכור שחז"ל מקצרים מאוד בדבריהם.

אחת הסיבות לכך היא מפני שדבריהם עברו מדור לדור בעל פה ולכן היה צורך לקצרם. סיבה נוספת היא, שחכמים רצו להסתיר חלק גדול מהמסרים

¹ מצד שני, אסור רק לחפש תשובה כללית ורעיונות גדולים. לפעמים התשובות הן פשוטות ונקודתיות. צריך לבדוק כל דבר לגופו, מבלי להיות "משועבד" לאף כלל.

שבתוך דבריהם מעיניהם של אנשים רבים שלא ראויים לכך (רמב"ם בפיהמ"ש בהקדמה לפרק חלק).

זו הסיבה שהרב שאל את כל השאלות האלה? כדי שנוכל להבין מתוך כולם את המהלך שמסתתר בתוך דברי חז"ל "תמימים" אלו? אמת ויציב. חזק וברוך.

בוא ננסה ביחד, בעזרת השם כמובן, לפענח את המסר המרכזי שחז"ל רצו להעביר לנו. תנסה רגע לחשוב, למה דווקא תלמידי ר"ע מתו ולא אנשים אחרים, סתם אנשים פשוטים? הרי סביר להניח שאנשים אחרים לא היו יותר מתוקנים מהם.

אולי מפני שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה. הם היו יותר צדיקים מאנשים אחרים ולכן הקב"ה הקפיד עליהם יותר.

הגיוני מאוד. אז מדוע דווקא תלמידי ר"ע, ולא תלמידי רבנים אחרים? האם רק תלמידיו חטאו בזה? האם רק תלמידי ר"ע היו צדיקים שהקב"ה מדקדק איתם כחוט השערה? וגם אם תאמר שהם היו צדיקים יותר מתלמידי הרבנים האחרים, האם ניתן לומר זאת על כל עשרים וארבעה אלף תלמידיו, שכולם היו צדיקים יותר מתלמידים של רבנים אחרים?

מאוד לא הגיוני! כנראה שהעונש הנורא הזה בא עליהם לא רק בגלל שהיו צדיקים אלא גם בגלל

שהם תלמידים של ר' עקיבא. העובדה שהם תלמידים של ר' עקיבא גרמה לכך שהקב"ה דקדק איתם יותר מאשר עם תלמידי חכמים אחרים.

מצוין. על מנת להבין את הסיבה לכך, עלינו לחזור אחורה וללמוד על ההיסטוריה של ר' עקיבא והאישיות שלו. בוא ננסה ללקט את כל מה שחכמים גילו לנו על ר' עקיבא וננסה לראות האם גם כאן הם העבירו לנו מסר.

חכמים לא סתם מספרים כל מיני סיפורים היסטוריים. לצורך כך יש ספרי היסטוריה. הם מגלים לנו רק פרטים הנצרכים להבנה עמוקה של מה שהתרחש, על מנת שנלמד מהם הדרכה תורנית וערכית.

אילו דברים אנחנו יודעים על ר' עקיבא?

נתחיל בדברים הידועים לכולם. אנחנו יודעים שהוא אמר ש"ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה. הזכרנו למעלה גם את דברי הגמרא עליו שהוא "צנוע ומעלי [ומעולה]", דהיינו, שהיו לו

מידות מתוקנות ביותר. ר' עקיבא היה אישיות
למופת. יש גם גמרא מדהימה עליו:

"תניא, אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי:
מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור" (פסחים
מט:).

לא יתכן! ר' עקיבא שנא תלמידי חכמים!?

התוספות שם מסביר שהוא מאוד כעס עליהם
דווקא בגלל הקנאות שלו לכבודם של היהודים
הפשוטים. הוא חשב בטעות, שתלמידי החכמים
מתגאים בתורתם על היהודים הפשוטים ואפילו
שונאים אותם.

והייתה לו לכך הוכחה מדומה: באותם זמנים
תלמידי חכמים הקפידו לא לגעת בעמי הארץ
ואפילו לא להתקרב אליהם. ר"ע חשב שהסיבה
לכך היא גאווה וזלזול בכבודם וקדושתם של
ישראל, בעוד שהסיבה האמיתית הייתה הקפדתם
של תלמידי החכמים על דיני טומאה וטהרה.

יוצא אם כן, שאפילו מסיפור זה עולה אהבתו של ר' עקיבא לעם ישראל. הוא היה קנאי לעם ישראל עוד בצעירותו. אני מעלה סברא, שאולי זו הייתה אחת הסיבות לכך שהוא לא רצה ללמוד תורה בהתחלה כיוון שהוא חשש שהתורה תביא אותו לידי גאוה על יהודים "פשוטים".

לפי הסברא שלך, מה גרם לו בסופו של דבר לשנות את דעתו וללכת ללמוד תורה?

אולי מפני שרחל הבהירה לו את טעותו. ייתכן מאוד שלכן הגמרא מספרת על רחל ואפילו קצת מאריכה בסיפור עליה, כיוון שיש לה זכויות רבות בגידולו של ר' עקיבא להיות לתפארת ולברכה לעם ישראל. היא זו שזיהתה את הכישרון העצום שחבוי בו – את אהבת ישראל היוקדת בו ואת מידותיו המעולות – והיא זו שהצליחה לשכנע אותו ללכת וללמוד תורה ולהאיר את העולם בתורתו ובהנהגתו.

אין ספק שהיו לרחל זכויות רבות בתורה של ר"ע.

**אולי הסיבה שהיא התחתנה איתו הייתה כדי
שהוא ילך ללמוד תורה ותצמח ממנו ישועה לעם
ישראל?**

בהחלט ניתן להסביר כמו שאתה אומר, שהייתה
לרחל מטרה לדאוג לעם ישראל, שיהיו בעם ישראל
תלמידי חכמים אוהבי ישראל ובעלי מידות
מתוקנות. זו הבנה יפה מאוד.

דרך אגב, גם היום עם ישראל זקוק מאוד לתלמידי
חכמים המצטיינים באהבת ישראל ובמידות
תרומיות שהן תנאי הכרחי להצלחה אמיתית
בתורה. יהודי בעל מידות תרומיות צריך לדעת
שסיכוייו להיות תלמיד חכם אמיתי גדולים ולכן
מוטלת עליו אחריות כבדה להשקיע את כוחותיו
ומרצו בלימוד התורה. עם ישראל זקוק לו.

נחזור לעניין רחל ור' עקיבא. אני באופן אישי הבנתי
אחרת, שרחל עשתה זאת מתוך דאגה לעצמה
ולמשפחה שהיא תקים. היא הכירה את מידותיו
הטובות ולכן רצתה להינשא לו, אך מצד שני לא

הייתה מוכנה להתחתן עם יהודי שלא למד תורה ולכן התנתה את הנישואין בהליכתו ללמוד תורה.

אני קצת חוזר אחורה. קצת קשה לי על ההסבר של התוספות. האם בגלל שר' עקיבא חשב שתלמידי חכמים שונאים יהודים "פשוטים", הוא היה מוכן לנשוך אותם ולפגוע בהם?!

ר"ע הלך בעניין הזה לפי שיטתו², שאם אין ביהודי אהבת ישראל זה פגם נורא, וקל וחומר אם הוא ממש שונא יהודים. זה לא שיש בו חיסרון קטן. לפי ר"ע, הוא ממש רשע, גם אם הוא לומד תורה ומקיים מצוות.

² על אף שמסתבר שר' עקיבא ירד לעומק החשיבות של אהבת ישראל רק בהיותו תלמיד חכם, ובצערותו עדיין לא הבין זאת, מכל מקום סביר מאוד שבכל זאת כן ידע זאת באופן כללי כבר אז ולכן באופן אישי היה צנוע, מעולה ואוהב יהודים כבר אז.

אחרי ההקדמה הזאת אנחנו כבר יכולים לענות לעצמנו על חלק מהשאלות. הייתה בשמיים הקפדה גדולה מאוד על תלמידיו של ר' עקיבא על שלא נהגו כבוד מספיק זה בזה, משום שמהם הקב"ה דרש יותר מאחרים, כיוון שלהם אין תירוץ מדוע לא הקפידו על כבוד חבריהם.

עכשיו זה די ברור. כשיש לך רב שמלמד אותך ש"ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה, ואתה בכל זאת לא מספיק מכבד את החבר שלך, יש לך בעיה חמורה. בנושא הזה לא היית צריך להיכשל.

ובמיוחד שר' עקיבא לא רק אמר שזה כלל גדול ואחר כך עבר הלאה לנושא אחר. חייבים לומר שהוא התייחס אל הכלל הזה בהתאם. בישיבה של ר' עקיבא, המצווה הזאת של "ואהבת" תפסה מקום מאוד חשוב ונכבד. למדו עליה והעמיקו בה.

ואפילו יותר מזה! לתלמידי ר"ע הייתה דמות עצומה שממנה הם היו אמורים ללמוד. ר' עקיבא היה נאה דורש ונאה מקיים, ואת המצווה הזאת

באופן מיוחד הוא עשה בגדלות עצומה ונפלאה.
אהבת ישראל בערה בו, והיה להם ללמוד ממנו. עם
רב כזה, אין תירוצים!

**ההסבר הזה עונה רק על חלק מהשאלות. מה עם
השאר?**

לצורך כך צריך להזכיר פרטים נוספים על ר'
עקיבא. ר"ע חשב שבר כוכבא הוא המשיח, ולכן
התנדב להיות נושא כליו (רמב"ם הל' מלכים יא,ג),
ושלח את תלמידיו להיות חיילים בצבאו.

**ההתנהגות הזאת מובנת. הרומאים הציקו
ליהודים ואסרו עליהם לקיים מצוות, ולא הייתה
לר' עקיבא ברירה אלא לשלוח את תלמידיו לעזור
לעם להסיר את עול רומי. וגם כדי לחנך אותם
לשאת בעול עם הצבור ולא להתנתק מהעם.**

אם אלו הן הסיבות היחידות, מדוע הגמרא מזכירה
שר' עקיבא חשב שבר כוכבא הוא המשיח? חייבים
לומר שר' עקיבא לא רק רצה להסיר את עולה של
רומי בכדי שעם ישראל יוכל לקיים מצוות, אלא

הוא גם רצה להביא את הגאולה השלמה, לא פחות מכך! והכל מתוך אהבתו הגדולה לעם ישראל.

לא פשוט!

אכן, לא פשוט בכלל! ר"ע רצה שהמשיח יבוא ואתו תבוא הגאולה השלמה ויבנה בית המקדש, שנחרב שישים שנה קודם לכן, ולצורך כך הוא עשה מאמצים כבירים. הוא נידב את עצמו גם כדי להיות שותף וגם כדי להראות דוגמא אישית, ושלח את כל תלמידיו אל הצבא.

עמדו על הפרק דברים חמורים ומשמעותיים ביותר. ר"ע ידע שאם המשיח והגאולה לא יבואו בתקופה הקרובה אזי כל ישראל יצאו לגלות ארוכה של מאות ואולי אלפי שנה.

ר"ע ידע, שהגלות הזאת היא לא משהו שיתרחש בעתיד הרחוק אלא היא ממשית מאוד ומתרחשת למול עיניו. הוא רואה שכבר שישים שנה, מאז חורבן בית המקדש, מתרחשת ירידה של יהודים מארץ ישראל, והוא מבין שעליו לפעול כמה שיותר

מהר ולא לחכות לדור אחר. הוא גם יודע, לפי התיאורים בתורה³, שהגלות הזאת תהיה קשה עד מאוד, וכנראה שהתקופה שלו הינה ההזדמנות האחרונה למנוע אותה.

אולי אפשר להוסיף שמאז החורבן עברו בערך שישים שנה, מספר שנים שדומה מאוד לזמן של גלות בבל שהתרחשה לאחר חורבן בית המקדש הראשון, וזה לימד את ר' עקיבא שניתן לקצר מאוד את תקופת הגלות. וכמו שהגלות הראשונה הסתיימה לאחר שבעים⁴ שנה בבניית בית המקדש, כך גם יכולה להסתיים הגלות השנייה לאחר שבעים שנה, בבניית בית המקדש השלישי. יפה מאוד, בהחלט יתכן.

אך איך המהלך הזה קשור למה שהזכרנו למעלה שתלמידיו של ר' עקיבא מתו בגלל שלא נהגו כבוד

³ לפי פירוש הרמב"ן, פרשת בחקותי רומזת לגלות הראשונה ופרשת כי תבוא רומזת לגלות השנייה.

⁴ ליתר דיוק: הגלות החלה להסתיים לאחר חמישים ושנים שנה בעליית זרובבל כמסופר בתחילת ספר עזרא, והסתיימה לגמרי רק לאחר שמונה עשרה שנים נוספות בבניין בית המקדש השני.

זה בזה. איך הרב מקשר בין התוכנית של ר' עקיבא להביא את הגאולה לבין מותם של תלמידיו?

הקשר הוא נפלא ומדהים. ר' עקיבא יודע בדיוק בגלל מה נחרב בית המקדש ונכבשה ארץ ישראל ביד הרומאים. הוא לא חושב שמספיק לצאת למלחמה ברומאים ולשלוח את התלמידים שלו להיות בצבא בר כוכבא. הוא יודע את שורש הבעיה ולכן גם את שורש התיקון.

לא הבנתי על מה הרב מדבר, איזו בעיה ואיזה תיקון?

ר' עקיבא הוא אדם שרואה למרחקים ומתכנן תכניות ארוכות טווח כיצד להביא את הגאולה. ברור לר' עקיבא שהגאולה ובנין בית המקדש לא יתחילו מהמלחמה והניצחון על הרומאים.

המלכות המתחדשת של בר כוכבא והניצחון על הרומאים הם רק תוצאות סופיות של מהלך רוחני פנימי של חזרה בתשובה שעם ישראל צריך לעבור. אם עם ישראל יתקן את הסיבה שבגללה נחרב בית

המקדש, אזי הוא יוכל לגבור על הרומאים ולבנות את בית המקדש ואפילו להביא את הגאולה השלמה. אך אם עם ישראל לא יתקן את השורש של החורבן, לא יעזרו לבר כוכבא אפילו מיליון חיילים.

הקרב אבוד מראש?

כן, בהחלט, ואתן לך דוגמא היסטורית לכך. מדרש בראשית רבה (סד,י) מספר, שבתקופת ר' יהושע בן חנניה גזרה מלכות רומי לבנות את בית המקדש מחדש, אך בעקבות הלשנה של הכותים, חזר בו המלך הרומי. רצה העם למרוד ברומא ולבנות את בית המקדש, אך בעקבות דבריו של ר' יהושע בן חנניה שהיה נגד המרד, נקטע העניין באיבו והתבטל.

מתי היה הסיפור הזה?

ר' יהושע בן חנניה היה מחמשת תלמידיו המובהרים של ר' יוחנן בן זכאי, שהיה גדול הדור בתקופת חורבן בית המקדש השני. כמו כן במשניות

במספר מקומות מסופר שר' יהושע שימש ככהן בבית המקדש.

מתי הסיפור הזה קרה ביחס למרד בר כוכבא? מתי ר' יהושע חי?

הסיפור הזה אירע כמה עשרות שנים לאחר חורבן בית המקדש, בזמן שר' יהושע בן חנניה היה גדול הדור. או במילים אחרות, כמה עשרות שנים לפני מרד בר כוכבא. מדוע לדעתך ר' יהושע התנגד למרד נגד הרומאים?

השורש של החורבן הוא שנאת חינו וממילא לא ניתן לנצח את הרומאים ולהביא את הגאולה מבלי שתהיה אהבת חינו. חכמי ישראל באותו דור ידעו שמצבו הרוחני של עם ישראל בתחום הזה לא תוקן ולכן לא רצו לצאת למלחמה.

אז מדוע ר' עקיבא שלח את תלמידיו להילחם עם בר כוכבא ומדוע ר"ע חשב שבר כוכבא הוא המשיח?

**אולי מפני שר"ע חשב שהמצב של שנאת חינום
תוקן?**

זה נשמע לך הגיוני שתוך עשרות שנים בודדות מאז
חורבן בית המקדש ועד למרד בר כוכבא, השתנה
מצבו של עם ישראל מקצה לקצה?
לא כל כך.

למרות שזה נשמע לא כל כך הגיוני, לעניות דעתי
התשובה היא חיובית. ר' עקיבא אכן חשב שמצב
הדור השתנה והבעיה תוקנה.

אבל כיצד זה יתכן? מי או מה גרם לשינוי הזה?

התשובה היא: ר' עקיבא! לענ"ד, ר' עקיבא התחיל
את התוכניות שלו להביא את המשיח לא כאשר
הוא ראה את בר כוכבא מורד ברומאים. וודאי שלא.
הוא התחיל הרבה לפני כן. ר' עקיבא הציב לעצמו
מטרה להביא לידי אהבת חינום בתוך עם ישראל ואז
להביא את הגאולה.

איך יכול אדם בודד בפרק זמן כל כך קצר לשנות את המצב של עם ישראל משנאת חינום לאהבת חינום?

לר' עקיבא יש דרך: להקים ישיבה. לא סתם ישיבה, אלא ישיבה שמגדלת תלמידי חכמים אוהבי ישראל ששמים לעצמם מטרה לחנך את העם לאהוב יהודים ולהביא את הגאולה.

אבל עדיין לא מובן לי - איך ישיבה קטנה יכולה לעשות כזאת מהפכה?

לא אמרתי ישיבה קטנה. להפך! ישיבה ענקית של עשרים וארבעה אלף תלמידים, שהצטרפו לחזון ולחלום של ר' עקיבא להביא את הגאולה. עשרים וארבעה אלף ר' עקיבאים שיפיצו אהבת ישראל בכל מקום.

כמובן, שלצורך כך בוודאי שר"ע המכיר בערך העניין, פועל ללא לאות להעביר לתלמידיו את המסר של "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה". הוא אומר אותו, מסביר אותו ומדגים אותו

באישיותו ובחיייו האישיים. הוא מסביר להם: "זה תלוי בנו. לפחות שאנחנו נהיה באהבת ישראל חנימית לכולם, ובזה נוכל להביא את הגאולה".

הרב יכול לסכם בתמציתיות את המהלך?

בכבוד: ר' עקיבא הלך ללמוד תורה. מתוך מידותיו המעולות ואהבת ישראל שהייתה בו, הציב לעצמו מטרה ללמוד לא רק לטובת עצמו אלא לטובת עם ישראל. להביא את הגאולה! הוא הקים ישיבה שהציבה לעצמה מטרה להרבות אהבת חינוך בעם ישראל ומתוך כך להביא את הגאולה.

בעבור עשרות שנים, כאשר ר' עקיבא ראה את המרד של בר כוכבא ברומאים, הוא חשב שבר כוכבא הוא המשיח, והמרד שלו הוא סימן שיש מספיק אהבת ישראל בתוך העם, ולכן הם כעת ראויים לגאולה. הרבה, כמובן, בזכות הישיבה שהקים. לכן חשב ר"ע שכעת הגיע הזמן לנצח את הרומאים ולבנות את בית המקדש. בעקבות זאת

הוא ציווה את תלמידיו להצטרף למאבקו של בר כוכבא, למלחמת הגאולה.

אולי אפשר לקרוא לישיבה של ר' עקיבא ישיבת "ואהבת" על שם הפסוק "ואהבת לרעך כמוך"?

אולי. תראה! אנחנו לא יודעים את הפרטים הקטנים, כיצד בדיוק התרחשו הדברים, אך אנו בהחלט כן יכולים לדעת את המהלך הכללי.

ר' עקיבא הציב לתלמידיו רף גבוה של אהבת חינוך ושל כבוד הדדי. רק כך אפשר להביא את הגאולה. רק תלמידי חכמים במדרגה כזאת יכולים להראות דוגמא אישית לשאר העם שילמדו מהם.

שלא נשלה את עצמנו. אין ספק שתלמידיו של ר' עקיבא היו הרבה יותר טובים מאיתנו. הם לא מתו בגלל שהם היו יותר גרועים מאחרים. ההיפך! היה להם פוטנציאל להביא את הגאולה, והם אפילו היו מוכנים למסור את נפשם על העניין. אך זה דרש מהם מאמץ גדול, אולי אפילו גדול מדי. ר"ע דרש

מהם: אם לא עכשיו אימתי? אם לא אתם אז מי? אם לא נביא את הגאולה עכשיו, כולם יצאו לגלות קשה.

אני כבר מבין את ההמשך של המהלך. הקב"ה כעס עליהם, על כל העשרים וארבעה אלף, כיוון שלמרות כל זאת – למרות שידעו את החשיבות של המהלך שלהם לגאולת ישראל ולגאולת המין האנושי – הם לא מספיק כבדו זה את זה כראוי, ובעקבות זאת התעכב תהליך הגאולה.

נכון מאוד! בר כוכבא הפסיד במלחמה לא בגלל שהרומאים חזקים יותר. הוא הפסיד כי המצב הרוחני של עם ישראל לא היה מספיק מתוקן בעניין אהבת ישראל. ומכיוון שאפילו התלמידים של ר' עקיבא לא היו מספיק מתוקנים, כראוי למדרגתם, ממילא לא נותר סיכוי גם לשאר העם להימשך אחריהם ולבוא לידי אהבת חינום הראויה.

על זה הם נענשו בעולם הזה! ההקפדה של הקב"ה עליהם הייתה לא רק בגלל שהם תלמידים של ר' עקיבא והיו צריכים לכבד יותר מאחרים את

החברים שלהם, אלא גם בגלל שהייתה להם הזדמנות להביא את הגאולה ולהציל את עם ישראל מהגלות הקשה, והם לא הצליחו.

טוב, לפחות הם ניסו! היה אנפת להם והם רצו והשתדלו!

אתה צודק, בוודאי שהם היו צדיקים. אך בכל זאת, כיוון שהציבו לעצמם מטרה גדולה וחשובה להיות חלק מהחזון של ר' עקיבא להביא את הגאולה ולא עמדו במשימה, הייתה עליהם קפידא גדולה: "למרות שידעתם מה מונח על כף המאזניים - לא הצלחתם".

אתה מבין עכשיו כיצד כל השאלות ששאלנו בהתחלה מיושבות היטב?

בגדול אני מבין, אך אני בכל זאת מעדיף שהרב יגדיר את הדברים בצורה יותר מדויקת.

בוודאי שבתוך תלמידי ר"ע היו שהקפידו יותר על כבוד חבריהם ועל אהבת חינום והיו שהקפידו

פחות. אך אף אחד לא הצליח⁵ להגיע לרף הגבוה שאליו היה צריך להגיע. כל תלמידי ר"ע היו חלק מהחזון ולכן כל מי שלא הצליח לממש את תפקידו נענש בחומרה.

ולמה דווקא בתקופה הזאת של השנה?

אדרבא, דווקא בתקופה הזאת המיוחדת לתיקון המידות ואהבת ישראל, הייתה עליהם קפידא יותר גדולה. הטענה עליהם הייתה: אפילו בתקופה הזאת אתם לא מצליחים להגיע לאהבת ישראל הראויה מאנשים כמוכם? לא מגיע לכם להיות שותפים במהלך!

עד עכשיו, הייתה בליבי מין האשמה וכעס על תלמידי ר"ע, שבגללם אנחנו צריכים להתאבל ולהצטער בתקופה זו. כעת מתברר לי שלא כך הם

⁵ תתכן סיבה אחרת: אולי משום שכל תלמידי ר' עקיבא נחשבים קבוצה אחת, ולכן היו ערבים זה לזה. וכאשר חלק מחברי הקבוצה לא נהגו כבוד נענש גם המיעוט שנהג כבוד. צ"ע, אם כן, מדוע לא נענש גם ר' עקיבא? אולי אפשר לתרץ שזכויותיו הרבות של ר"ע הגינו עליו, ואולי משום שהוא רבם לכן אינו נכנס לתוך החבורה שלהם, ואולי מפני שהוא עשה כל שביכולתו כדי לתקן את אלה שלא נהגו כבוד זה בזה ולכן אין עליו קפידא.

פני הדברים. אדרבא, הם היו אידיאליסטים שניסו להציל את המצב של עם ישראל ואפילו להביא את הגאולה השלמה.

נכון מאוד. וחוץ מזה, אל תשכח שהם חיו בסביבה ובתקופה כזאת שְהֵלַךְ הרוח בה היה הפוך ממה שרבים לימד אותם. לא עברו הרבה שנים מאותה תקופה נוראה של שנאת חינום איומה ושל רציחות אכזריות שהיו בסוף ימי בית שני. אין ספק שהעם עדיין לא נרפא מהמחלה הזאת, ואפילו היה רחוק מרפואה. בתוך תקופה כזאת ובתוך חברה כזאת היו צריכים לפעול אותם צדיקים.

בוודאי שהם רצו להביא את הגאולה, ויתכן שר"ע גם הסביר להם את הסיכון שהם לוקחים על עצמם אם לא יצליחו לממש את התוכנית שלו, אך קשה מאוד להפוך את המצב מהקצה אל הקצה בעשרות שנים בודדות, ממצב של שנאת חינום קשה למצב של אהבת חינום.

ומדוע האבל עליהם הוא כל כך ארוך?

כיוון שבעצם מדובר כאן על אבל לאומי ולא על אבל פרטי. מיתתם של אותם צדיקים שניסו להביא את הגאולה היא לא אסון לאותו דור בלבד, היא בעצם המשך של חורבן בית המקדש השני שהיה בעבור שנאת חינום. זה היה הניסיון המשמעותי האחרון לתיקון החטא לפני היציאה לגלות הקשה והארוכה. ברגע שהם לא הצליחו, נגזר דינם של ישראל לצאת לגלות, וכולם ידעו זאת ולכן התאבלו מאוד.

אז למה אנחנו לא מתאבלים על ההפסד של בר כוכבא לרומאים?

ההפסד ההוא לא היה העיקר. ברגע שתלמידי ר"ע מתו ולא הצליחו במשימה שלהם, נגזר גורלו של מרד בר כוכבא. כל הסיכוי שלו מלכתחילה להצליח היה תלוי בהצלחתם במשימה הרוחנית שהם לקחו על עצמם.

חשוב מאוד להדגיש את זה: לא בגלל שהיהודים הפסידו במלחמה נגד הרומאים הם לא הצליחו

לבנות את בית המקדש. הם לא הצליחו לתקן את הקלקול הרוחני ולכן לא הצליחו לנצח את הרומאים ולבנות את בית המקדש.

מדברי הרב על ר' עקיבא עולה דמות מאוד מיוחדת. מצד אחד ר' עקיבא לא היה פזיז אלא תכנן תוכנית ארוכת טווח, ומצד שני כל כולו היה מלא שלהבת קודש למען גאולת ישראל. ר"ע הוא לא אדם היושב בשקט על שמריו ומסתכל על המציאות מהצד, אלא אדם הפועל לשינוי המצב.

נכון מאוד. זו גדולתו של ר' עקיבא. אהבתו לעם ישראל ורצונו העז בגאולתם לא בלבלו אותו מלדעת את העיקר ואת הדרך הנכונה לעשות זאת.

הדברים שלי גם מסבירים יפה גמרא מאוד ידועה (מכות כד:) על ר' עקיבא וחבריו גדולי ישראל שטיילו ליד רומי וכן ליד ירושלים החרבה, ובעוד גדולי ישראל בוכים ר' עקיבא צחק.

על מה יש לו לצחוק? הוא צריך לבכות!

זה בדיוק מה שהחכמים שאלו אותו. הוא הסביר להם שבראותו את מעלתה של רומי הוא מתעורר כיוון שהוא עושה קל וחומר, שאם רומי הרשעה זכתה לכזאת גדולה, קל וחומר שעם ישראל יזכה לגדולה נפלאה. ומתוך שהוא רואה שועל שיוצא מבית קדשי הקדשים כנבואת אוריה, הוא יודע שתתקיים גם נבואתו של זכריה על הגאולה השלמה והנפלאה.

עדיין לא מובן לי מדוע הוא צוחק. הגאולה הרי תתרחש רק בעוד אלפי שנים, וכרגע הם נמצאים בתחילת הגלות ובקשיים עצומים. נכון שהוא מתעורר מתוך מחשבות טובות על העתיד הרחוק, אבל ההווה מאוד קשה וכיצד ניתן לשמוח בו.

לפי הסברנו הכול מיושב⁶. מבחינת ר' עקיבא הגאולה יכולה לבוא בכל רגע. הוא הרי פועל לקרב אותה כמה שרק ניתן וזה יכול לקרות בכל שנה. הוא חי את הגאולה בכל רגע ורגע ולכן הוא שמח.

⁶ במפרשים יש הסברים נוספים להתנהגותו של ר' עקיבא. הסברנו מתווסף עליהם.

לפני שאנחנו חוזרים לנושא שלנו להסביר מדוע האחדות כל כך חשובה, אני רוצה להוסיף עוד פרטים שיסבירו לנו קצת יותר את הניסיון הקשה שהיה לתלמידי ר' עקיבא. אתן לך רמז: צריך לדקדק בלשון הגמרא.

יש לי רעיון. לשון הגמרא היא "לפי שלא נהגו כבוד זה בזה". מהמילים "זה בזה" משמע, שהחטא היה שלא נהגו כבוד בחברים שלהם, אך באנשים אחרים הם כן נהגו כבוד.

יפה מאוד. השאלה הבאה היא מדוע. מדוע יש הבדל בין החברים שלהם לבין אנשים אחרים?

אולי משום שהם מכירים את החברים שלהם היכרות קרובה ויודעים גם את החסרונות שלהם ולכן לא כל כך מכבדים אותם, לעומת אנשים אחרים שלא מוכרים להם.

אולי. לענ"ד יש הסבר נוסף להבדל והוא יוביל אותנו לסיבה נוספת מדוע דווקא תלמידי ר' עקיבא נענשו ולא תלמידים של רב אחר. לצורך הבנת

העניין צריך להבין מה מיוחד בחברים שלהם. התשובה היא שגם החברים שלהם היו תלמידי חכמים, ותלמידי חכמים הרי צריך לכבד יותר מאשר אנשים רגילים. הם כיבדו את החברים שלהם כמו שהם כיבדו אנשים אחרים, אך זה לא מספיק. זו פגיעה בכבוד התורה והעונש עליה חמור.

זה גם מסביר מדוע הם נענשו דווקא בימים שלפני מתן תורה. בימים אלו עם ישראל מתכוון לקבל את התורה ומנסה לחזק בקרבו את כבוד התורה ואת גדולתה ותפארתה. ולכן בימים אלו הם היו צריכים לעשות מאמץ מיוחד לכבד יותר את חבריהם שהם תלמידי חכמים ולא לפגוע בכבוד התורה. בימים אלו הקטרוג עליהם היה גדול יותר.

יפה מאוד. ולמה דווקא תלמידי ר' עקיבא ולא תלמידים של רבנים אחרים? הרי לא הגיוני שרק תלמידי ר' עקיבא לא נהגו כבוד מספיק בחברים שלהם שהם תלמידי חכמים?

אפשר לענות על פי מה שהרב אמר קודם. מהם הקב"ה תבע יותר לכבד. מהם הקב"ה תבע יותר לאהוב מאשר מאנשים אחרים.

נכון מאוד. ויש לי תשובה נוספת שלא סותרת את המהלך הקודם אלא משלימה אותו. ר' עקיבא הכיר בערך העצום שיש לתלמידי חכמים, יותר מאשר שאר חכמי דורו. תלמידי ר' עקיבא בוודאי שמעו זאת ממנו ולכן כלפיהם הייתה תביעה מיוחדת לכבד תלמידי חכמים. בבית דין של מעלה נטען כלפיהם: "אתם הרי שמעתם מִרְבַּכֶּם מהי מעלת תלמיד חכם ומדוע בכל זאת לא כיבדתם כראוי את חבריכם?".

היכן למדנו שר' עקיבא הכיר יותר משאר חכמי דורו את המעלה של תלמידי חכמים?

גמרא במסכת פסחים (כב:) –

"כדתניא: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שבתורה. כיון שהגיע (דברים י) לאת ה' אלהיך תירא - פירש. אמרו לו

תלמידיו: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? -
אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני
מקבל שכר על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ודרש:
את ה' אלוהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים".

שמעון העמסוני חשש לרבות תלמידי חכמים
מהמילה "את ה' אלוהיך", כיון שמשמע מכך שיש
דמיון בינם לבין הקב"ה. סבר בלבו: כיצד יתכן
שישנם בני אדם במדרגה כל כך עליונה עד שניתן
להשוות את כבודם במידה מסוימת לכבודו של
הקב"ה ולדרוש לכבדם מהמילה "את". לעומת זאת,
ר' עקיבא הכיר במדרגתם הגבוהה והעליונה שאין
קרוב לקב"ה יותר מהם ולכן דרש "את" - לרבות
תלמידי חכמים.

**עכשיו הקטרוג עליהם די מובן לי: בתור תלמידים
של ר' עקיבא, שבוודאי הסביר להם את המעלה
של תלמיד חכם, אין להם תירוץ מדוע לא כבדו
מספיק את חבריהם שהם תלמידי חכמים וראויים
לכבוד המתאים לתלמידי חכמים, ובפרט בתקופה**

כזו בשנה, שהיא זמן של עבודה על כבוד התורה וכבוד תלמידי חכמים.

כיוון שכבר הזכרנו את הסיפור על ר' עקיבא ובר כוכבא, שר' עקיבא התנדב להיות נושא כליו, ברצוני לשאול אותך מדוע ר' עקיבא עשה זאת? היו חסרים לבר כוכבא נושאי כלים צעירים וחזקים?

האמת היא שאין לי תשובה, אך יש לי שאלה. אפשר?

בשמחה.

למדתי ברמב"ם שאחד התנאים להיות משיח בן דוד הוא להיות תלמיד חכם גדול. באופן פשוט, ככל הידוע לנו, בר כוכבא לא היה תלמיד חכם גדול וכיצד חשב ר' עקיבא שהוא המשיח?

שאלה מצוינת ויחד עם השאלה שלי מובילה אותנו למסקנה אפשרית: ר' עקיבא חשב שאם הוא יהיה נושא כליו של בר כוכבא זה יספיק ויהווה תחליף הגון לכך שבר כוכבא עדיין אינו גדול הדור בתורה. ר' עקיבא חשב שכאשר הוא יהיה נושא כליו של בר

כוכבא תהיה לו עליו השפעה רוחנית גדולה והוא
 ינחה אותו בכל אשר יפנה וידריך אותו לפי התורה
 בכל השלבים הראשונים של ביסוס מלכותו ובניית
 בית המקדש וכן הלאה.

ובינתיים, במשך כל השנים הללו שיבואו, הוא ילמד
 אותו תורה ודעת כפי יכולתו ואף יכשיר אותו
 לנבואה, וה' ייתן לו שכל טוב להבין ולזכור את
 התורה וייתן לו רוח הקודש עד שיתקיימו בו דברי
 הרמב"ם שתהיה בו חכמה יותר משלמה ויהיה
 נביא גדול קרוב לנבואת משה רבנו⁷.

**אך מדוע שבר כוכבא ישמע בקול ר' עקיבא ויעשה
 כהדרכתו?**

ראשית, כנראה שר' עקיבא ראה שבר כוכבא
 מעוניין בכך. שנית, אל תשכח את עשרות אלפי
 תלמידי ר' עקיבא שהתנדבו לצבא בר כוכבא

⁷ הל' תשובה סוף פ"ט. לענ"ד מדברי הרמב"ם בסוף הל' מלכים
 [פרקים יא ויב] מוכח, שלא מוכרח שהמשיח יהיה נביא כבר בתחילת
 הופעתו אלא שרק לאחר מכן הקב"ה יערה עליו רוח ממרום של רוח
 קודש ונבואה.

ועלולים לצאת ממנו אם יורה להם ר' עקיבא
לעשות כך, אם בר כוכבא לא ישמע בקולו.